

VİTAMİNLER

PROF. DR. GÜL FATMA YARIM

Vitamin;

- Fransızca *vitamine* "canlılar için hayati önemi olan bir dizi kimyasal bileşiğin ortak adı " kelimesinden gelir
- Latince'de *vita*= yaşam/hayat
- Latince'de *aminum*= amin
- Vitamin kelimesi ilk kez Polonyalı Biyokimyacı Casimir Funk tarafından 1912'de ifade edilmiştir

Vitamin kelimesi ilk kez Polonyalı Biyokimyacı **Casimir Funk** tarafından 1912'de ifade edilmiştir

O zamana kadar tüm vitaminlerin amin oldukları düşünölmekteydi

Vitaminler, insanların ve hayvanların üremesi, büyümesi ve organizmadaki metabolik yolların gerçekleşmesi için gerekli olan, genellikle organizma tarafından sentezlenemeyen ve dışarıdan alınması gereken koenzim işlevi gören organik maddelerdir

VİTAMİNLER

- Normal büyüme ve gelişme için gereklidirler
- Biyokimyasal yollarda ve yolaklarda koenzim olarak görev alırlar
- Organizmada çoğunlukla sentezlenemedikleri için diyetle alınmaları zorunludur

VİTAMİNLER

- Sağlıklı beslenme için küçük miktarlarda alınmaları zorunlu olan, herhangi birinin eksikliği spesifik bir bozukluk ve hastalık meydana getiren farklı kimyasal yapılarda olan küçük moleküllü organik maddelerdir
- Meyve, sebze, baharat otları gibi taze bitkisel gıdalarda ve süt, süt ürünleri, karaciğer gibi hayvansal gıdalarda bulunurlar
- Hayvansal organizmalar ihtiyaç duydukları vitaminleri bitkisel gıdaların alınmasıyla karşılarlar ve bir kısmını da özellikle karaciğerde depo ederler

VİTAMİNLER

- Organizma için protein, karbonhidrat ve yağlarla birlikte vitaminlerin de alınması gerekir
- Vitaminler metabolizmada düzenleyici olarak rol oynarlar
- Vitaminler sindirilmeden suda ya da yağda çözünerek hücreye alınır

VİTAMİNLER

- Vitaminler, yapılarında bulunan çift bağlardan dolayı hızlıca oksidasyona uğrarlar
- Bu nedenle, oksijen, ışık, enzimatik etki, asitler ve bazlar, yüksek sıcaklık, basınç vb. etkilerle yapıları bozunur

Vitaminler

Yağda eriyenler

A vitamini
D vitamini
E vitamini
K vitamini

Suda eriyenler

B Grubu vitaminler

C vitamini
(askorbik asit)

enerji oluşumunda
görev alanlar

Tiyamin (B1)
Riboflavin (B2)
Niasin (nikotinik asit) (B3)
Biotin (vitamin H)
Pantotenik asit (B5)

kan yapımında
görev alanlar

Folik asit
B12 vitamini

diğerleri

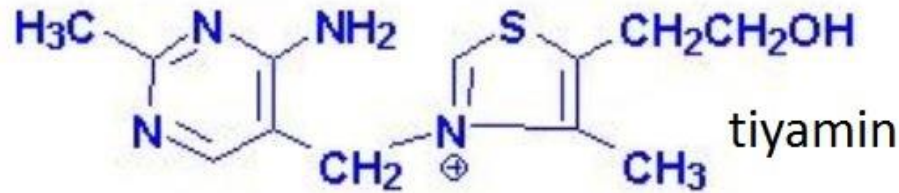
Pridoksin (B6)
Pridoksal
Pridoksamin

Yağda ve suda eriyen vitaminlerin karşılaştırılması

	Yağda eriyen vitaminler	Suda eriyen vitaminler
Kimyasal olarak	C, H, O	C, H, O - N, S veya Co
Bulunuşu	Provitaminleri bitkilerde, aktif şekilleri hayvansal dokularda Bazı hayvansal dokularda yüksek, bazılarında çok düşük miktarda bulunur	Provitaminleri yoktur Bitkiler ve mikroorganizmalar tarafından sentezlenir Bütün hayvansal dokularda bulunur
Biyokimyasal etkisi	Genellikle yapısal ünitelerin metabolizmasının düzenlenmesinde	Enerji transferinde
Depolanması	Vücutta lipitlerle birlikte	B grubu vitaminler depolanmaz, C vitamini iz miktarda depolanabilir
Atılımı	Dışkı	İdrar ve dışkı

Tiyamin (vitamin B1)

- Tiyamin, 1 pirimidin ve 1 tiyazolün metilen köprüsü ile birleşmesiyle
- oluşur
- Doğada serbest vitamin ya da tiyamin pirofosfat halinde bulunur
- Tiyamin, beyin dokusunda ve karaciğerde hızla tiyamin difosfotransferaz katalizörlüğünde aktif formu olan tiyamin pirofosfat (TPP)'ye dönüştürülür

Tiyamin (vitamin B1)

Kaynakları

Bira mayasında

Bütün yemlerde, hububat embriyolarında

Yenilebilen bitkilerin kök, sap ve yapraklarında

Körpe bitkiler ↑, kart bitkiler ↓

Süt ve tereyağında bulunur

Fonksiyonları

- Antiberiberi vitamini, antinekrotik vitamin
- Karbonhidrat metabolizmasında görevlidir
- Pürivik asidin oksidatif dekarboksilasyonla asetil Co-A' ya dönüşümünde rol alır
- Valin sentezi için gereklidir

Tiyamin ihtiyacı

Rasyondaki karbonhidrat miktarına göre değişmekle birlikte her 1 kg karbonhidrat için 1 mg tiyamin gerekir

Tiyaminin biyokimyasal önemi

- Tiyamin pirofosfat organizmada karbonhidratların metabolizmasında görev alır özellikle oksidatif reaksiyonlarda tiyamine ihtiyaç vardır
- Tiyamin pirofosfat α -keto asitlerin oksidatif dekarboksilasyonunda ve transketolaz reaksiyonunda α -ketollerin metabolizmasında koenzimdir

Tiyaminin biyokimyasal önemi

- Piruvat dehidrojenaz (Piruvat → asetil CoA)
- α -ketoglutarat dehidrojenaz (α -ketoglutarat → süksinil CoA)
- Lösin, izolösin, valin vb. α -ketoasitlerin oksidatif dekarboksilasyonu
- Transketolaz (pentozfosfat yolu)

Tiyaminin biyokimyasal önemi

- Bir çok hücrede, özellikle sinir sisteminde enerji metabolizmasında önemli rol oynar
- Tiyamin eksikliğinde bu iki dehidrojenaz reaksiyonunun aktivitesi azalır ve böylece ATP üretiminin azalması sonucunda hücre fonksiyonları bozulur

Tiyaminin biyokimyasal önemi

- Ağır tiyamin eksikliğinde güvercin beyin dokusunda O_2 alımının düştüğü, dokuya tiyamin verildiğinde O_2 oranının yükseldiği belirlenmiştir (beriberi hastalığı)
- Tiyamin eksikliğinde protein (transaminasyonda bozukluk), yağ (karaciğerde lipaz aktivitesi azalır) ve su (ödem oluşur) metabolizmasında bozukluklar ortaya çıkar

Tiyaminin biyokimyasal önemi

- Geviş getirenler dışında, bütün hayvan türleri tiyamine gereksinim duyarlar. Eksikliğinde nörit (sinir iltihabı), mide-bağırsak bozukluğu ve kaslarda felç görülür
- Canlının tiyamine gereksinimi karbonhidrat gereksinimine bağlı olarak değişir (tiyaminin aktif şekli olan tiyamin pirofosfat, karbonhidrat metabolizmasında görev alması nedeniyle)
- Yaş, aktivite, gebelik ve laktasyon tiyamin ihtiyacını belirleyen diğer faktörlerdir

Tiyamin Yetersizliği

- İnsanlarda beriberi hastalığı
- Buzađılarda lakrimasyon
- Büyümenin gerilemesi, ağırlık kaybı, iştahsızlık,
- Sinir dejenerasyonuna bağlı paraliz ve kramplar
- Kaslarda zayıflama, ödem

Beriberi hastalığı

- Hintçe'de “öyle ağır hastayım ki hiçbir şey yapamam” anlamındadır
- *Kuru/atrofik beriberi*: Daha çok sinir sisteminin tutulmasıyla karakterizedir. Felç, kas zaafiyeti, ağrılı güç kaybı ve reflekslerde azalma başlıca bulgulardır
- *Kalp yetersizliği ile birlikte olan yaş formu*: Kalp yetmezliği ve vücutta yaygın ödem ile karakterizedir
- *Çocuk beriberisi*: Tiyamin eksikliği bulunan annelerin sadece anne sütüyle beslenen çocuklarında gözlenir. Havale, kusma, idrar miktarının azalması, ödem ve kalp yetmezliği ile karakterize olup ani ölümle sonuçlanabilir

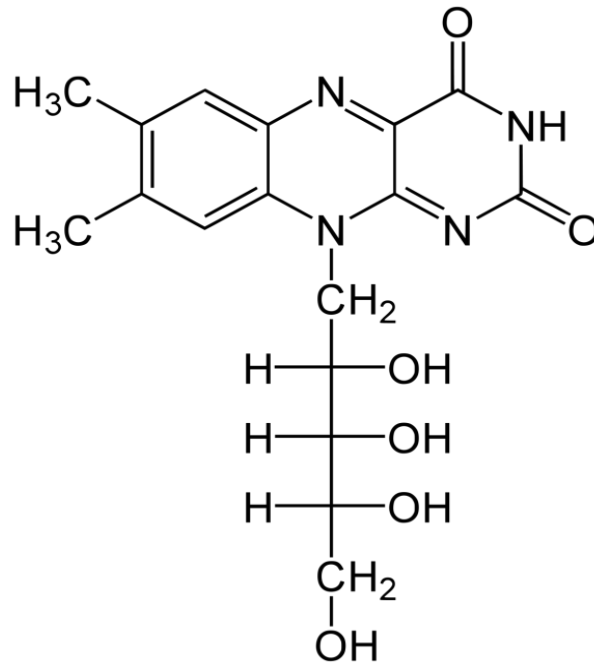
Beriberi hastalığı

- Japonya, Çin, Filipinler gibi kabuğu iyice soyulmuş pirinçle beslenen Uzakdoğu ülkelerinde
- Hindistan gibi açlık çeken ülkelerde
- İkinci Dünya Savaşı'ndaki tutsak kamplarında olduğu gibi açlığa zorlanmış toplumlarda Beriberi hastalığı sıklıkla ortaya çıkmıştır
- Hastalar tiyamin tedavisiyle iyileşirler

Riboflavin (vitamin B₂)

Riboflavin, ribitole bağı heterosiklik izoalloksazin halkasından oluşur.

Turuncu-sarı renkte kristalli bir bileşiktir

Riboflavin (vitamin B₂)

Kaynakları

Bütün bitkisel ve hayvansal ürünler
Kurutulmuş maya, süt ürünleri,
Küspelerde, yeşil yapraklı bitkiler ↑
Tahıllarda ↓

Fonksiyonları

- Antidermatit faktör
- Karbonhidrat, lipit ve protein metabolizmasında H⁺ taşıyan enzimlerin yapısında yer alan flavoproteinlerin yapısında riboflavin bulunur

Riboflavin kaynakları

- Riboflavin doğada yaygın olarak bulunur
- Et, karaciğer, balık, yumurta ve süt riboflavinden zengindir
  - *Sütün pastörizasyonu ve şişelenmesi ile D vitamini içeriğinin artırılmasında kullanılan ışık nedeniyle riboflavin oksidasyona uğrar*
- Yeşil sebze, meyve, kök sebze de orta derecede bulunur
- Kabuklu taneler, tahıl ve un riboflavinden fakirdir
- Doğada serbest pigment şeklinde ya da flavoproteinlerin yapısında bulunur

Riboflavinin biyokimyasal önemi

- İki adet biyolojik aktif şekli vardır
- Flavin mononükleotid (FMN)
- Flavin adenin dinükleotid (FAD)
- Bu koenzimlerin kaynakları başlıca karaciğer, böbrek ve kalptir

Riboflavinin biyokimyasal önemi

- Koenzim şeklinde riboflavin, bir çok metabolik yolda kullanılan yükseltgenme-indirgenme reaksiyonlarında ve solunum zincirindeki enerji üretiminde görev alır
- Plazmada proteinlere bağlı olarak taşınan riboflavin başta ince bağırsak, karaciğer ve böbrek olmak üzere bir çok hücrenin stoplazmasında koenzimlere çevrilir

Riboflavinin biyokimyasal önemi

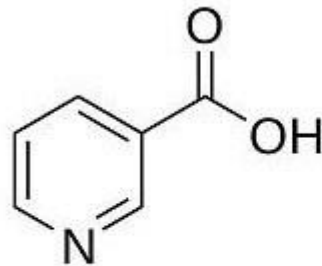
- Yükseltgenme-indirgenme reaksiyonlarında elektron taşıyıcısı
- Gliserol-3-fosfat dehidrojenaz (mitokondriyal)
- Suksinat dehidrojenaz
- Yağ açıl-CoA dehidrojenaz
- Amino asit oksidaz
- Ksantin oksidaz

Riboflavin eksikliği

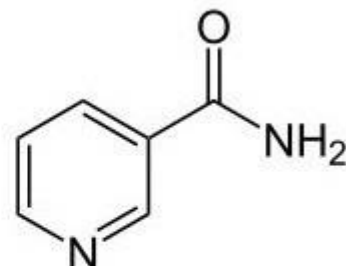
- Riboflavin eksikliği suda eriyen diğer vitaminlerin eksikliğiyle beraber seyreder
- Dermatit, dilde yangı, ağız çevresinde yarıklar
- Kemik iliğinde sadece eritrosit aplazisi ile ilişkili normokromik, normositik anemi
- Oral mukozalarda kanlanma ve ödem

Niasin (nikotinik asit, nikotinamid, vitamin B3)

- Niasin, nikotinamid adenin dinukleotid (NAD^+) ve nikotinamid adenin dinukleotid fosfat (NADP^+) sentezi için gereklidir

niasin

nikotinamid

Niasin

Niasin, organizmada triptofandan sentezlenebilir

Kaynakları

- Et, karaciğer, balık eti, mayalar, balık unu pirinç kepeği, yer fıstığı küspesi, ayçiçeği küspesi, yapraklı bitkiler
- Hububat tanelerinde değerlendirilmesi güç bileşikler halinde bulunur

Niasinin biyokimyasal önemi

Antipellagral faktör

Hücrelerde H⁺ taşıyıcı NAD⁺ ve NADP⁺ koenzimlerinin aktif grubunu oluşturur

Niasinin biyokimyasal önemi

Dehidrojenazların koenzimi olarak

- Alkollerin aldehit ve ketonlara
- Hemi-asetallerin laktonlara
- Aldehitlerin asitlere
- Bazı amino asitlerin keto asitlere dönüşümünde işlev görür

Niasin eksikliği

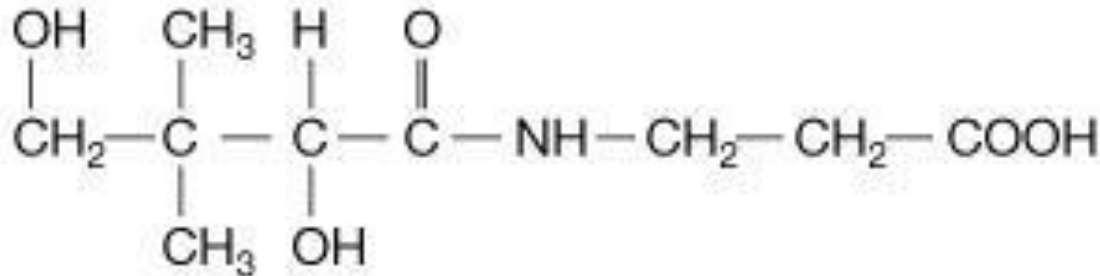
- Pellegra hastalığı oluşur
- Özellikle devamlı mısırla beslenen insan ve hayvanlarda görülür
- Dermatitis
- Diyare
- Demensiya

Pellegra hastalığı

- Genellikle aşırı mısırla beslenen toplumlarda, mısırın niasinden ve triptofandan fakir olması nedeniyle oluşur
- Niasin eksikliği deride şekil bozuklukları, sinir ve sindirim sistemlerinde bozukluklarla karakterizedir
- Sindirim sistemi mukozasında yangı ile seyreder

Pantotenik asit (vitamin B5)

Pantotenik asit, α,γ -dihidroksi- β -dimetil bütiril- β -alanin'dir
Pantotenik asit, β -alanin ve pantoik asitten oluşur
Sarı renkli olup ısıya dirençlidir

Pantotenik asit

Kaynakları

- Pantotenik asit, karaciğer, yumurta, et, süt, lahana, bezelye, ve yer fıstığında bolca bulunur

Rasyonda yüksek miktarda protein ve özellikle metiyonin bulunması pantotenik asit gereksinimini azaltır

Pantotenik asitin biyokimyasal önemi

- Koenzim A (CoA)'nın yapısına girerek karbonhidrat ve lipitlerin metabolizmasındaki enzimatik reaksiyonlarda görev alır

CoA

Açıl grupların taşınması reaksiyonlarında

CoA-bağımlı reaksiyonlarda makromoleküllerin oksidasyonunda

Karboksilik asitlerin ve yağ asitlerinin sentezinde

Pantotenik asitin biyokimyasal önemi

- Yağ asidi sentezinde ve β -oksidasyonunda
- Kolesterol sentezinde
- Krebs döngüsünün bazı reaksiyonlarında
- Piruvat ve asetaldehitin oksidasyonunda görev alır
- İlaçların asetilasyonunda rol oynar

Pantotenik asit eksikliği

- Dermatitis
- Adrenal korteksin atrofisi, nekrozu ve kanamaları
- Korneada vaskülarizasyon, kalınlaşma
- Üreme bozuklukları
- Sinirsel lezyonlar

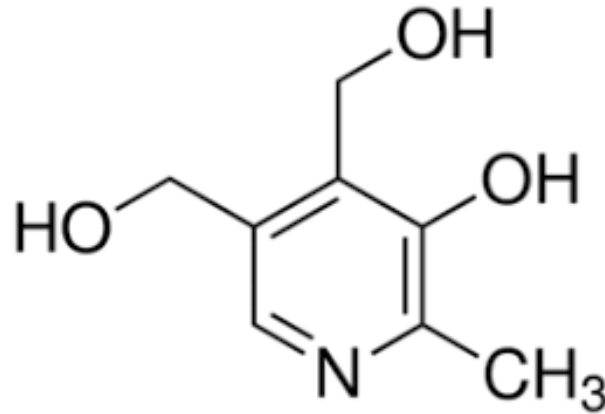
Pantotenik asit eksikliği

- Cıvcıvlerde ağız kenarlarında ve parmak aralarında kabuklanmayla karakterize dermatitis, göz kapaklarında ödem ve yapışma
- Tavuklarda kuluçka veriminde azalma
- İştahın azalması, yemden yararlanmanın düşmesi ve büyümede gerileme

Piridoksin (B6 Vitamini)

- Piridoksin suda iyi çözünür

Piridoksin kaynakları

- Üç doğal şekli mevcuttur;
Piridoksin, piridoksamin, piridoksal
- Et, balık, bazı tohumlarda, buğday kepeğinde bulunur
- Süt, yumurta ve sebzelerde az bulunur
- Işıқта ve ultraviyole etkisi ile bozulur

Piridoksinin emilimi ve fonksiyonları

- İntestinal kanaldan enzimlerle hidrolize edilerek emilir
- Emilime uğrayan vitaminler mukoza hücrelerinde sitoplazmik piridoksal kinazın katalizlediği ATP bağımlı fosforilasyonla üç vitamene çevrilir
- Piridoksin koenzim olarak karbonhidrat, protein ve lipit metabolizmasında çok sayıda reaksiyonda görev alır
- Özellikle amino asit metabolizmasında çok sayıda enzimatik reaksiyonda rol alır
- Amino asitlerin ve K'un hücre içine girişini kolaylaştırır

Piridoksinin biyokimyasal önemi

- Piridoksal fosfat, amino asitlerin sentezinde ve katabolizmasında transaminasyon, dekarboksilasyon reaksiyonlarında kofaktördür
- Glikojenolizde glikojen fosforilazın kofaktörüdür

Biotin (H vitamini, B7)

- Biotin, mikroorganizmalar için gerekli olan bir gelişme faktörüdür
- Karaciğer, böbrek, süt ve yumurtada bulunur
- Mikroorganizmada biotin proteine bağlı olarak bulunur
- Biotin taşıyan diyet proteinlerinin sindirimi ile biositin elde edilir
- Biotin ve biositin kolaylıkla emilime uğrar
- Dolaşımda bulunan biotin karaciğer ve kas dokusu tarafından alınır

Biotinin biyokimyasal önemi

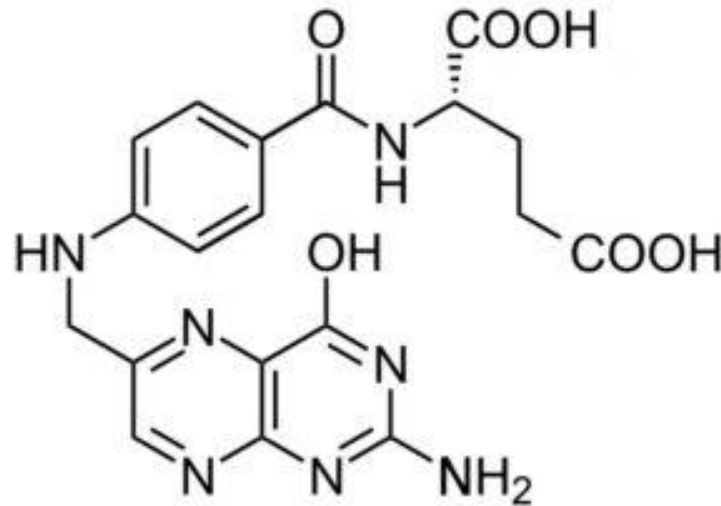
- Bazı karboksilasyon reaksiyonlarında (piruvat, asetil-KoA ve propiyonil-CoA dekarboksilaz) prostetik gruptur
- Biotine bağımlı enzimler: Asetil-CoA karboksilaz, piruvat karboksilaz, propiyonil CoA karboksilaz, β metilkrotonil CoA karboksilaz

Biotin eksikliği

- Biotinin mikroflora tarafından sentezlendiği için idrarla atılımı, diyetle alımından fazladır
Dışkıyla atılımı diyetle alınan miktarın yaklaşık olarak 3-6 katıdır
- Diyete bağlı biotin eksikliği erişkinlerde nadir görülür. Aşırı yumurta akı tüketilmesine bağlı olarak ortaya çıkar
- Dermatit, deride solukluk, genel semptomlardır

Folik asit (B9 Vitamini)

- Folik asit, 1protein çekirdeği, 1 amino benzoik asit ve 1 glutamik asitten oluşur
- Sarı kristal yapıda olup suda az erir

Folik asit kaynakları

- Bir çok mikroorganizma folik asit sentezleyebilir
- Özellikle yeşil yapraklarda bolca bulunur (**folium=yaprak**).
- Yüksek ısı yapısının bozulmasına neden olur

Folik asitin fonksiyonları biyokimyasal önemi

- Folik asit koenzim olarak tek karbonlu birimlerin taşınmasında gereklidir
- Glisin, serin, purinler vb. bileşiklerin biyosentezinde gereklidir
- Eritrosit yapımında görev alır
- Biyokimyasal reaksiyonlarda özellikle deoksiribonükleik asit (DNA) sentezinde

Folik asitin fonksiyonları biyokimyasal önemi

- Folik asit hücre içinde dihidrofolat redüktaz ile tetrahidrofolata (THF) indirgenir
- Tetrahidrofolat tek karbon birimlerinin taşıyıcısıdır

Tek karbon birimleri; metil, metilen, metenil, formil veya formimino gruplarıdır

Folik asitin fonksiyonları biyokimyasal önemi

- Glisin dehidrojenaz
- Serin transhidroksimetilaz
- Glutamat-THF- formimino transferaz
- 5-Metil THF- homosistein transmetilaz
- Timidilat sentetaz
- Purin sentezinde (fosforibozil-glisinamid formil transferaz)

Folik Asit eksikliği

- Megaloblastik anemi
- Fetusta nöral tüp defektleri

Folik Asit eksikliği

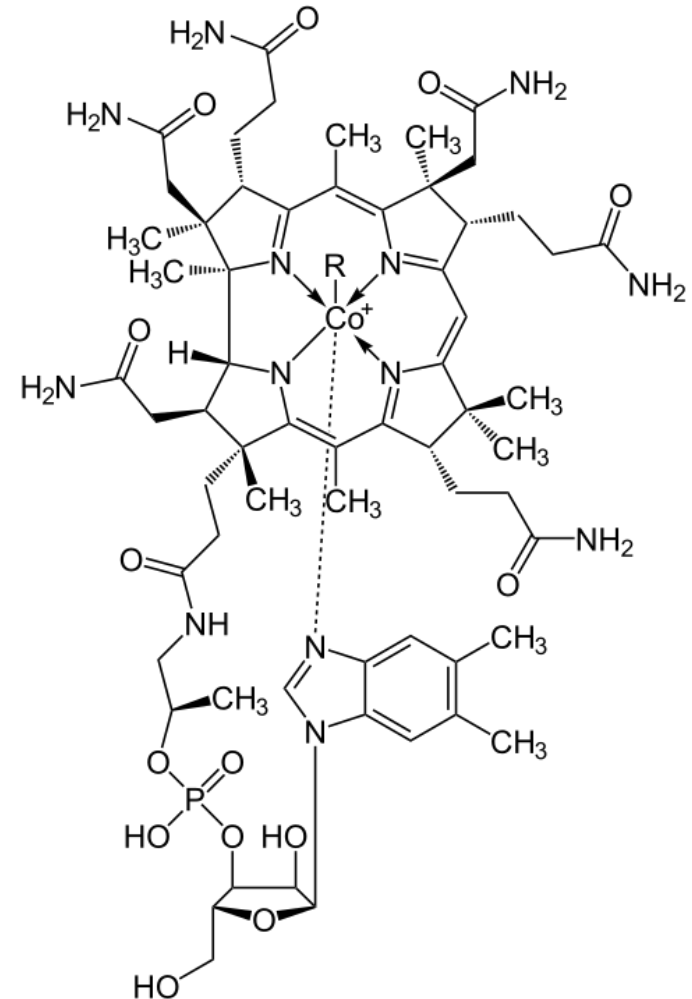
- Folik asit, hücre yapı taşlarının ve dokularının oluşumunda etkilidir.
- Hücre bölünmesinde ve hücrenin genetik yapısının oluşmasında görev alır
- Gebeliğin erken döneminde embriyonun merkezi sinir sisteminin gelişimi için esansiyeldir

Kobalamin (B₁₂ Vitamini)

Kobalamin, kompleks bir tetrapireol halka yapısı (corrin halkası) ve merkezde bir kobalt (Co) iyonundan oluşur

Aktif şekilleri

- 5-deoksiadenozil kobalamin
- metil kobalamin

Kobalamin kaynakları

- Kobalamin sadece mikroorganizmalar tarafından çok az miktarda bağırsakta sentezlenir
- Et, süt ve yumurta esas kaynağıdır
- Bitkisel gıdalarda bulunmaz

Kobalaminin emilimi

- Gastrointestinal sistemin üst kısmında tükrükte bulunan haptokorrin proteinine bağlanan kobalamin bağırsakta pankreatik enzimler tarafından serbest bırakılır. Serbest kalan kobalamin bir glikoprotein olan intrinsik faktör ile birleşir ve kompleks oluşturduktan sonra mukozal hücre reseptörlerine bağlanarak hücre içerisine girer
- Hücrede serbest kalan kobalamin, mukozal kapillere, oradan portal vene geçer ve hepatositler tarafından alınarak karaciğerde depolanır

Kobalaminin depolanması

- Vücutun ihtiyacı durumunda plazmaya verilir
- Normalde 200 günlük metabolik gereksinimini karşılayacak miktarda 1 mg kobalamin karaciğerde depolanır
- Diyetle alınmadığı veya metabolizma bozukluğu durumlarında kobalamin eksikliği yaklaşık 5 yıl sonra ortaya çıkar
- Protein sentezinde aminoasitlerin aktifleşmesini sağlar

Kobalaminin biyokimyasal önemi

- H atomu ve grup değişiminin gerçekleştirildiği moleküler düzenleme tepkimelerinde görev alır
- Emilimi için intrinsik faktör gereklidir
(pernisyöz anemi)

Kobalaminin biyokimyasal önemi

- Metilmalonil CoA izomeras (isolösin, valin katabolizması, propiyonil CoA)
- 5-Metil H4-folat, homosistein transmetilaz (homosisteinin metiyonine dönüşümü, metiyonin sentaz)

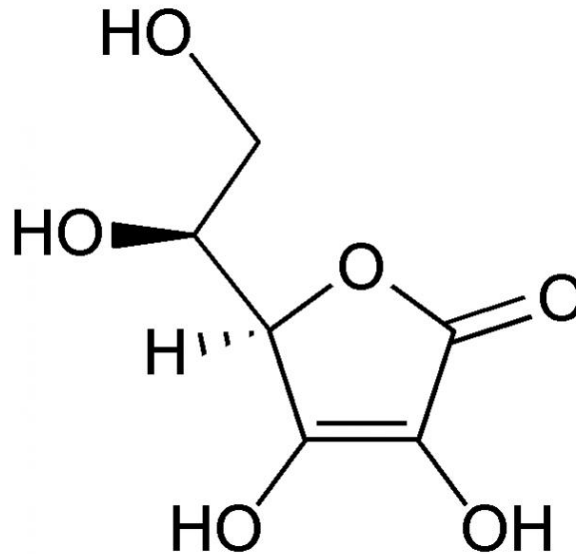
Kobalaminin hekimlikte önemi

Eksikliğin nedeni intrinsik faktör eksikliği veya intestinal malabsorpsiyondur

- Eksikliğinde megaloblastik anemi
- Ekstremitelerde duyu kaybı, güçsüzlük, paraliz
- Nörolojik semptomlar

Askorbik asit (C vitamini)

C vitamini ısıya dayanıksızdır

C vitamininin kaynakları

- Bitkiler ile hayvanların çoğu, glukozu kullanarak glukuronik asitten C vitaminini sentezleyebilirler
- İnsanlarda, primatlarda ve kobaylarda *gluno-lakton oksidaz* enzimi bulunmadığı için C vitamini sentezlenemez
- Turunçgiller, et, kabuksuz meyve ve domates, yeşil biber ve yeşil yapraklı sebzelerde bol miktarda bulunur

C vitamininin biyokimyasal önemi

Vücutta önem taşıyan çeşitli hidroksilasyon reaksiyonlarında indirgen olarak işlev görür

- Hidroksilasyon reaksiyonları
- Prolin ve lizin hidroksilasyonu (kolajen sentezi)
- Tirozin yıkımı
- Safra asitlerinin sentezi

C vitamininin biyokimyasal önemi

- Baę dokusu proteinlerinin yapısındaki prolil ve lizil kalıntılarının hidrosilasyonundan sorumlu enzim olan protokol-lagen hidrosilazın yapısında kofaktördür
- Adrenlerde epinefrin ve antienflamatuaar steroidlerin sentezinde görev aşır
- Demir emiliminde rol oynar
- Steroid hormonların sentezi için gereklidir

C vitamini eksikliği

Skorbüt; halk arasında diş eti çekilmesi olarak bilinir

- halsizlik
- dişeti kanaması
- ciltte morluk
- eklemlerde ağrı
- yorgunluk
- iştah azalması
- yara iyileşmesinde gecikme
- deride kuruluk ve çatlamlar
- eklemlerde şişmeler ile karakterizedir

C vitamini eksikliği

- Eksikliğinde eklem ağrısı, ağız, mide- barsak kanalı mukozalarında, kaslarda ve deride kanamalar
- Diş etlerinde şişmeler, kızarıklık, yangı, ülserasyon ve gangrenleşme
- Mineral metabolizmasında aksamalar, kemik yapısında bozukluk şekillenir

Gebelerde, laktasyonda, bedensel ve ruhi streslerde ve ateşli hastalıklarda C vitamini gereksinimi artar

C vitamininin fazlalığı

- Yüksek dozda alındığında demir emilimi artar
- Fazlalığı, askorbik asit yıkım ürünü olarak meydana gelen okzalik asit ve kalsiyum-okzalat taş oluşumunu hızlandırır